

સાહિત્ય અને NEP 2020 સાથેના અનુબંધ અંગેના વિચારોની પ્રસ્તુતતા

હિરેનકુમાર હસમુખભાઈ જાની

મદદનિશ શિક્ષક

શ્રી જે.બી.ગુજરાતી કે.વ.શાળા નં.2, વલભીપુર

વલભીપુર – ૩૬૪૩૧૦, ગુજરાત, ભારત.

ઈમેઈલ : hjani2010@gmail.com

• પ્રસ્તાવના

ભારતની રાષ્ટ્રીય શિક્ષણ નીતિ 2020 (NEP 2020) શિક્ષણ ક્ષેત્રમાં એક ઐતિહાસિક ફેરફાર છે, જે ભારતીય પરંપરા, ભાષા, સંસ્કૃતિ અને આધુનિક શિક્ષણને જોડવાનો પ્રયાસ કરે છે. આ નીતિમાં ભાષા-શિક્ષણ અને સાહિત્યના મહત્વ પર વિશેષ ભાર મૂકવામાં આવ્યો છે. સાહિત્ય માત્ર અભ્યાસનો વિષય નહીં પરંતુ વ્યક્તિત્વ નિર્માણ, સાંસ્કૃતિક ઓળખ અને માનવીય મૂલ્યોના વિકાસ માટે કેન્દ્રસ્થાને છે.

• સાહિત્યનું શૈક્ષણિક મહત્વ

- 1 ભાષા વિકાસ : સાહિત્ય બાળકોને પોતાની માતૃભાષામાં વિચારવાની, લખવાની અને વ્યક્ત થવાની શક્તિ આપે છે.
- 2 સંસ્કાર નિર્માણ : કાવ્યો, વાર્તાઓ અને નવલકથાઓમાંથી નૈતિક મૂલ્યો અને જીવનદર્શન મળે છે.
- 3 સર્જનાત્મકતા : સાહિત્ય કલ્પનાશક્તિ અને સર્જનાત્મકતાને પાંખ આપે છે.
- 4 રાષ્ટ્રીય એકતા : વિવિધ ભાષાઓના સાહિત્યનો અભ્યાસ ભારતની બહુભાષી અને બહુસાંસ્કૃતિક પરંપરાને મજબૂત કરે છે.

- **NEP 2020 અને સાહિત્ય**

- 1 ત્રિ-ભાષા સૂત્ર : નીતિમાં માતૃભાષા/પ્રાદેશિક ભાષા પર ભાર મૂકવામાં આવ્યો છે, જે સ્થાનિક સાહિત્યને પ્રોત્સાહન આપે છે. NEP-2020 બહુભાષા શિક્ષણ અને **Indian Knowledge Systems (IKS)** પર ભાર મૂકીને આ જ વિચારને મજબૂત બનાવે છે. અને વિવિધ ભાષાઓનું સાહિત્ય ભારતની **વૈવિધ્યતા અને એકતા**ને ઉજાગર કરે છે.
- 2 સ્થાનિક સંસ્કૃતિનો અભ્યાસ : લોકસાહિત્ય, લોકકથાઓ, અને લોકગીતોને શિક્ષણમાં સામેલ કરવાની ભલામણ.
- 3 સાહિત્ય દ્વારા 21મી સદીની કુશળતાઓ : ક્રિટિકલ થિંકિંગ, ક્રિએટિવ રાઈટિંગ અને મલ્ટિડિસિપ્લિનરી અભ્યાસને સાહિત્ય સાથે જોડવાનો પ્રયાસ.
- 4 ટેકનોલોજીનો ઉપયોગ : ડિજિટલ લાઇબ્રેરી, ઈ-સાહિત્ય, ઓડિયો-વિડિયો સામગ્રી દ્વારા સાહિત્યને સર્વસામાન્ય સુધી પહોંચાડવાનો પ્રયત્ન.
- 5 શિક્ષક તાલીમ : શિક્ષકોને સાહિત્યના સર્જનાત્મક ઉપયોગ માટે સક્ષમ બનાવવા પર ભાર.

- **પડકારો**

- 1 વિવિધ ભાષાઓનું સમાન પ્રતિનિધિત્વ સુનિશ્ચિત કરવું.
- 2 ડિજિટલ યુગમાં વિદ્યાર્થીઓને સાહિત્ય સાથે જોડીને રાખવું.
- 3 પ્રાદેશિક સાહિત્ય અને વૈશ્વિક સાહિત્ય વચ્ચે સંતુલન સાધવું.

- **નિષ્કર્ષ**

સાહિત્ય એ માત્ર ભાષાનો અભ્યાસ નથી, પરંતુ વ્યક્તિ અને સમાજના સર્વાંગી વિકાસનું સાધન છે. NEP 2020 આ વાતને માન્યતા આપે છે અને સાહિત્યને શિક્ષણનાં કેન્દ્રસ્થાને મૂકે છે. જો નીતિના અમલ દરમિયાન સ્થાનિક સાહિત્ય, બહુભાષી શિક્ષણ અને સર્જનાત્મક અભ્યાસને પૂરતું સ્થાન મળશે, તો ભારતીય શિક્ષણ વ્યવસ્થા વધુ સર્વાંગી, લોકશાહી અને માનવતાવાદી બનશે.